

Nr 190.

Ankom till riksdagens kansli den 17 juni 1941 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion angående anslag till bidrag till verksamheten vid s. k. hemgårdar.

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren m. fl.* väckt motion (II: 125) har hemställts, att riksdagen måtte i överensstämmelse med i motionen angivna riktlinjer såsom bidrag till hemgårdarnas verksamhet för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 69 400 kronor.

Till stöd för nämnda yrkande har i motionen anförts huvudsakligen följande:

Under de sista 25 åren har i vårt land särskilt i industri- och stadssamhällen på frivillighetens väg vuxit fram en ny form av social verksamhet: settlements eller som de på svenska kallas *hemgårdar*. Denna hemgårdsrörelse är ett nödvändigt och naturligt led i arbetet på att motverka de faror för vilka den stigande industrialiseringen utsatt en växande och rotlös stadsbefolkning. Hemmens möjlighet att fostra barnen och ungdomen till arbete och yrkesskicklighet, liksom deras betydelse som centrum för fritidssysselsättningar, har i den moderna storstadsmiljön så gott som försvunnit. Hemgårdarna betyda för denna stadsungdom och delvis även för de äldre en ersättning för vad det egna hemmet inte längre kan ge.

Deras syfte är att skapa gemenskap mellan skilda klasser, generationer och livsområden. Hemgårdarna ordna praktiska och teoretiska kurser, studiecirklar, pojk- och flickklubbar samt sysselsätta barnen efter skoltiden och ta hand om de minsta i barnkrubbor och barnträdgårdar. De samlar också de vuxna till föräldraaftnar, samtal, föredrag och fester.

För att hjälpa varandra i det gemensamma arbetet ha hemgårdarna bildat en samorganisation: *Riksförbundet Sveriges hemgårdar*.

Till ytterligare belysning av hemgårdarnas betydelse och den anda som där råder må anföras, att barnen och de unga då de komma in i hemgårdarnas gemenskapsatmosfär skyddas från skadliga inflytelser och förhjälpas att från början få en positiv inställning till samhället. Den som vet något om pubertetsårens vansklighet i en tid då hemmen ha föga grepp om de unga, den som känner kamraters inflytande på varandra i denna ålder, har inte svårt att inse vad det betyder, att de ungas benägenhet att gå i flock — bilda ligor och gäng — tidigt länkas in i rätta banor genom det kamratskap, som en klubb med ideell och opolitisk inställning erbjuder.

Kring hemgården bildas efter hand en vid krets av människor, som känna att de här ha vänner, som de kunna gå till för att få råd och hjälp. Därigenom får den ett inflytande i större kretsar. Sammanförandet i en hemliknande

miljö av människor från olika arbetsområden och samhällsskikt i gemensam strävan för personlig utveckling och karaktärsdaning är ägnat att utjämna för folkgemenskapen hinderliga motsättningar och främja inbördes förtroende och en god medborgaranda. Hemgårdarna bidra sålunda till folkgemenskapens stärkande.

Med de aktuella förhållandena för ögonen synes hemgårdarnas verksamhet mer av behovet påkallad än någonsin. Härvid torde man framför allt böra tänka på den hotande utbredningen av arbetslösheten och den osäkerhet som överhuvudtaget råder på arbetsmarknaden med nödtvungna omflyttningar av arbetskraften.

Från alla håll påfordras åtgärder till ungdomens skydd och fostran, och det skulle egentligen behövas ett nät av hemgårdar över hela landet. Det vore då synnerligen oklokt och oekonomiskt om den verksamhet, som redan bedrivs med utomordentliga uppoffringar från enskilda medborgares sida, nu på grund av alltför stora ekonomiska svårigheter tvingades inskränka sig. Fastmer böra de redan existerande hemgårdarna beredas tillfälle *utvidga* sin verksamhet bland den ungdom som är i trängande behov av deras moraliska stöd.

Motionärerna vilja medverka till varje form av klokt sparande och inse väl vilka krav utgifterna för försvaret ställa på landets ekonomi, men anse samtidigt att allt som nedlägges på försvaret mister sin mening om folkmaterialet förfäres.

Det är ett känt och skrämmande faktum att ungdomsbrottslighet och alkoholmissbruk under de senaste åren befunnit sig i stigande särskilt bland de mycket unga.

Till detta kommer nu den press på sinnena som läget utövar och det förårande och förvildande inflytande som kriget i och för sig medför.

Ännu ett svårlöst problem har uppstått genom inkallelserna. Det gäller att åter inpassa de hemvändande i det vanliga samhällslivet och arbetslivet och samtidigt hjälpa dem att få känna något av den kamratanda som rådde vid förläggningen. Just här kunna hemgårdarna med sitt personliga sätt att ta hand om människor göra mer än några officiella myndigheter förmå.

Motionärerna äro övertygade om att staten genom förebyggande ungdomsverksamhet av ovannämnda slag årligen besparas stora utgifter i fråga om vård av eljest urspårade individer på alkoholisthem, uppfostringsanstalter, fängelser, skyddshem m. m.

Hemgårdarnas ekonomi bestrides f. n. genom frivilliga bidrag, som varje år måste insamlas, samt genom anslag från kommunerna. Några medarbetare äro avlönade — mycket lågt — andra, ja de flesta, helt oavlönade. Utan de senare vore arbetet inte möjligt. Svårt är det emellertid särskilt att fylla behovet av kvalificerade ungdomsledare.

Trots de små löner som hemgårdarna utbetala och de ofta mycket enkla lokaler i vilka de ha sin verksamhet möter det mycket stora svårigheter för dem att i längden kunna fortsätta densamma utan mera tryggad ekonomi. Det är ingen överdrift att säga att nästan alla hemgårdar arbeta under ekonomiskt bekymmersamma förhållanden och detta naturligtvis speciellt i dessa tider av allmän åtstramning.

Med anledning av vad ovan anförts anhålla motionärerna att riksdagen ville besluta tilldela hemgårdsverksamheten visst statsunderstöd.

Då staten givetvis måste för ekonomiskt understöd åt en hemgård fordra vissa betingelser, synas följande villkor för att få del av statsbidraget böra uppställas:

1) Verksamheten bör ha pågått i minst två år, och hemgården som söker statsunderstöd bör tillhöra riksförbundet »Sveriges hemgårdar». 2) Hemgården bör förfoga över fasta lokaler, som helt och hållet användas för dess verksamhet. 3) Vid hemgården bör finnas anställd en föreståndare eller föreståndarinna, vilkens lön borde utgå efter av Kungl. Maj:t fastställd lönenorm.

För beräkningen av det statliga anslaget storlek för varje särskild hemgård tillåta sig motionärerna att föreslå följande grunder:

Statsunderstödet utgår dels med ett grundanslag av exempelvis 3 000 kronor, dels med ett tilläggsanslag beräknat efter antalet deltagare i studiecirkel, i praktiska kurser av olika slag och i klubbar för vuxen ungdom, multiplicerat med antalet undervisningstimmar per vecka. Om en hemgård sålunda har 100 deltagare i sina studiecirkel m. m., med en lektionstimme i veckan och med ett läsår av ungefär trettio arbetsveckor, kunde denna hemgård exempelvis erhålla ett tilläggsanslag på 500 kronor. Om en annan hemgård har sammanlagt 300 studiecirkelelever och klubbmedlemmar, skulle den, under förutsättning av samma timantal per vecka och samma antal arbetsveckor, få ett statsanslag på 1 500 kronor etc. En preliminär beräkning gjord 1939 gav vid handen, att det sammanlagda beloppet av enligt detta förslag beräknade årsanslag till de nu verksamma hemgårdarna skulle uppgå till omkring 69 400 kronor, varav 36 000 kronor i grundanslag till tolv hemgårdar och 33 427 kronor i tilläggsanslag.

Såsom av den i förevarande motion lämnade redogörelsen framgår och enligt vad utskottet i övrigt har sig bekant fullgöra hemgårdarna en i många avseenden samhällsgagnande verksamhet. Deras insatser i det frivilliga folkbildningsarbetet och på det sociala området — särskilt deras uppgift av förebyggande art i syfte att skydda den uppväxande ungdomen från skadliga inflytelser — måste givas allt erkännande. I den mån hemgårdsverksamheten är av social karaktär — vilket i väsentlig utsträckning torde vara fallet — synes det utskottet i första hand böra ankomma på kommunerna att i ekonomiskt avseende understödja densamma. Med hänsyn till önskvärdheten av att den genom hemgårdarna bedrivna rörelsen vidmakthålles och vidare utvecklas torde det likväl kunna ifrågasättas, att även staten i en eller annan form träder hjälpende emellan. Härvid synes det utskottet ligga närmast till hands att lotterimedel tagas i anspråk för ändamålet i fråga. Skulle det emellertid av olika anledningar visa sig lämpligt och erforderligt, att hemgårdsrörelsen erhåller ett fastare stöd från statens sida i form av anslag på riksstaten torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter verkställd utredning, innefattande jämväl grunderna för utgivande av ett dylikt understöd, för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Utskottet.

Då syftet med hemgårdarnas verksamhet — såsom av det ovan anförda framgår — syns utskottet behjärtansvärt, vill utskottet förorda, att för nästa budgetår under åttonde huvudtiteln uppföres ett anslag å 5 000 kronor, att av Kungl. Maj:t fördelas till de hemgårdar, som i främsta rummet befinnas vara i behov av ett tillfälligt stöd från statens sida.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av motionen II: 125, till
Bidrag till hemgårdarnas verksamhet för budgetåret 1941/42
under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 5 000 kronor.

Stockholm den 17 juni 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 189.
